

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

Mivel az utóbbi ciklusban a külpolitika, különösen pedig az Európai Unióval való kapcsolat állandó témája volt a magyar politikának, a külkapcsolatok valószínűleg a kampányban is izgalmas kérdést jelentenek. Bár az éwertékelők tartalmának analitikus vizsgálata magában rejti a pártvezetők által általánosan felvázolt üzenetekből való konkrét, de eltúlzott következtetések levonásának veszélyét, a választási évben elhangzó éwertékelők a kampány megnyitójaként kiemelt jelentőséggel bírnak. Az alábbi elemzésben öt vezető politikus (Vona Gábor, Orbán Viktor, Schiffer András, Gyurcsány Ferenc és Mesterházy Attila) januárban és februárban elhangzott beszédének ismeretében az öt párt európai ügyekkel kapcsolatos, várható programjait hasonlítjuk össze.

1. Mit képviselnek a pártvezetők?

1.1. Mesterházy – határozottan EU-párti

Az ellenzéki miniszterelnök-jelölt külpolitikai koncepcióját az határozza meg, hogy mind a választások, mind a külpolitikai irányelvek két, kibékíthetetlen világrend közötti választást feltételeznek. Ez a választás pedig kulturális és politikai alapon az Európához tartozás a keleti nyitás helyett. Ebbe a felfogásba belefér az Európai Unió teljes elfogadása, amelynek alapelveihez képest a magyar kormány „szégyenpadra küldte” az országot. Így külpolitikai koncepcióként nem változik az a korábbi álláspont, hogy Magyarországot „európaibbá” kell tenni, ez a külpolitika fő célja. A beszéd valószínűleg a más tagállamokkal kapcsolatban tapasztalattal rendelkező Európa- és integrációpárti értelmiség tetszését nyerheti el, és esetleg a külföldön dolgozó magyarokét.

1.2. Gyurcsány – Európa jóléti kritikája

Gyurcsány Ferencnél külön hangsúlyt kap az a realitásnak tekintett alap, hogy „az emberek nyugatra akarnak menni.” Ez elköteleződést jelent az Európai Unió felé azzal, hogy a közös értékkészlet kibővítésére van szükség, mert a magyarok a jóléti különbségek miatt másodrendű állampolgárok Európában. A volt miniszterelnök kampányjelleggel teszi fel a kérdést, hogy mikor fogunk mi is úgy élni, mint nyugaton, amire később annyi választ ad, hogy „le kell ülni és normálisan megbeszélni Európával”. Az általa megfogalmazott kritika komolysága megkérdőjelezhető, és az Európai Unió felé való elkötelezettséget nem ingatja meg. A vázolt program a nyugatpártiság mellett a jövedelmi kérdésre játszik rá, amely eddig a DK Európa-politikájában nem jelent meg. Kérdés, hogy akit eddig a valóban jelentős jövedelmi különbségekkel működő Európai Unió képe taszított, azt mennyiben állítja

Gyurcsány Ferenc oldalára egy szociálisabb Európa ígérete. Mindenesetre a jóléti kérdés olyan súllyal szerepel a beszédben, hogy elképzelhető, hogy Gyurcsány a későbbiekben egyfajta érdekkijáróként szeretne megjelenni, a korábbi nyugatos, európaer elköteleződés megtartásának igényével.

1.3. Schiffer – Európa- és tőkeellenesség

Schiffer András saját pártját, mint a sem Moszkvát, sem az IMF-et nem választó pártot határozza meg. Ez egyenértékű az általa definiált függőségi politika elutasításával, ezzel szemben egy érdekkijáró európai politikát állít alternatívaként. Ez azért fontos, mert bár komoly kritikát fogalmaz meg az Európai Unióval szemben (megkérdőjelezendőnek tartja a négy alapelv egyikét), de az Európai Parlamentet jelöli ki a problémák megoldásának útjaként. Gyurcsányhoz hasonlóan a szociális különbségekben látja Európa problémáit, ám ő konkrétan megnevezi az adó- és bérverseny, a tőke szabad mozgása és a szabadkereskedelmi Európa elutasítását, amivel azonban az európai politikában akár könnyen el is szigetelődhet. Ugyanakkor a Fidesz-párti oligarchák és a külföldi tőkebefektetők egy lapon említése a közelmúlt termőföld-politikájának hatékony kritikáját is adhatja – ez a tőkeellenes kommunikáció valószínű magyarázata. Így Schiffer kritikái ellenére továbbra is Európa iránt elkötelezett külpolitikai programot fogalmazott meg.

1.4. Orbán – küzdelem Európával

Az Orbán Viktor által adott értelmezési keretben Magyarország már döntött: az akaratát rákényszerítő nyugati hatalmak helyett saját külpolitikát követ, még hozzá sikerrel. Ebben pedig szerinte nem csak a kulturális-politikai tradíciók, hanem mindennapi realitások a meghatározók. A miniszterelnök ezzel az érvrendszerrel próbálja kivédeni a keleti nyitást ért kritikákat, így nem meglepő, hogy a miniszterelnök nem beszél a nemrégiben szorosabbra fűzött külpolitikai kapcsolatairól: Oroszországról, Azerbajdzsánról, Kínáról vagy Törökországról. Álláspontját meghatározza a Brüsszellel folytatott harcok korábbi hevessége, így beszédében látványosan kerül minden, az Európai Unióval kapcsolatos pozitív megnyilvánulást, konkrét célként pedig a szerinte fellendülő régióban való érvényesülés fogalmazódik meg. Ez összességében euroszkeptikus üzenetűvé teszi a beszédet, amely összhangban van a kormánypárt szavazótáborának igényeivel.

1.5. Vona – Eurázsianizmus

Kétségtelenül Vona Gábor adja a leghatározottabb értelmezési keretet, és jelöli ki a legegységesebb külpolitikai irányt a szavazói számára. Az euroatlantizmus és

eurázsianizmus, bár Mesterházyéhoz hasonlóan két világrend közötti választást jelent, Vona esetében nem a kelet felé való elköteleződést, hanem a magyar szuverenitás védelmét és az új szövetségesek keresését teszi első helyre mind regionális, mind tágabb nemzetközi szinten. A választás mögé helyezett antropológiai érvek nem engedik lemosni a szélsőséges jelzőt az amúgy Orbánénál nem sokkal radikálisabb javaslatról, ugyanakkor az évértékelőben részletezett külpolitikai javaslatok közül ez az érv számíthat a legnagyobb választói támogatásra. Ennek oka talán az lehet, hogy a határon túli magyarok ügyében Vona korábbi nyilatkozataihoz képest enyhébben fogalmazott, ami az elmúlt hónapokban megjelent kampányvideók által meghatározott irányba illeszkedve egy kevésbé radikális kommunikációt valószínűsít a kampány során.

2. A külpolitika döntő rendezőelve

A külpolitika irányainak meghatározása előtt mindenki megpróbálta lefektetni azokat az elveket, amelyek szerint eddig és a későbbiekben partnereket és szövetségeseket kereshet az ország.

Az elvi vitát az egyes válaszok továbbra is a kelet-nyugat, függőség-szuverenitás kérdéskörben tagolják. Mesterházy és Vona két oldalról, de hasonló elven, két világrend közötti választásként írja le a külpolitikát, ahol egyikük kulturális-politikai, a másik viszont történelmi-antropológiai alapon képzeli el a választást. Gyurcsány azt hangoztatja, hogy ebben a kelet és nyugat közötti választásban az emberek akaratának van döntő szerepe. Schiffer a kelet és nyugat közötti választás szükségességét tagadó megfogalmazása egy Orbánnál már ismert gazdasági függetlenségi harc felvállalását feltételezi, ugyanakkor Moszkva ellentétéként tudatosan nem Brüsszel, hanem az IMF kerül a célkeresztbe. Orbán és Schiffer tehát inkább a függőség-szuverenitás kérdése mentén határozza meg az alapelveket, bár Orbán álláspontja vélhetőleg befolyásolt a paksi bővítés elvi védelme igényével.

(táblázat 1.)	Mi a külpolitikánk döntő rendezőelve?
Vona Gábor	„(...) euroatlantizmus helyett eurázsianizmusra van szüksége Magyarországnak, amihez egyébként nem csak politikai és gazdasági indokokat, hanem történelmi és antropológiai okokat is fel tudnék sorolni.”
Orbán Viktor	„(...) mindegy, hogy fehér vagy fekete a macska, csak fogja meg az egeret.” „Azzal, hogy megváltoztattuk a jelenünket, megváltoztattuk a jövőnket is. Más jövőnk lesz, mint amelyet a londoni és brüsszeli jósdák papjai jövendöltek nekünk.”
Schiffer András	„Mi az a párt vagyunk, aki nem akar választani Vladimir Putin és Christine Lagarde között. Mi az a párt vagyunk, aki erre a felvetésre azt mondja, hogy se Moszkva, se IMF.” „(...) nyilvánvaló, hogy az a válságsorozat, ami Magyarországot az elmúlt években sújtotta, az nem független részben az EU válságától, részben a globális kapitalizmus válságától.”
Gyurcsány Ferenc	"Bármennyire is azt mondja a miniszterelnök, hogy „keletről fú a szél”,

	amikor szabadon mehetnek az emberek, az istennek se Munkácsnál lépik át a határt, hanem nyugatnak mennek. Ez a helyzet. Mi ezt értettük, tudtuk.”
Mesterházy Attila	„A következő választások két értékrend, két világlátás, két jövőkép is szemben áll egymással. Sajnos Magyarországon e különbözőségek között kibékíthetetlen ellentét van. (...) modern, európai magyar köztársaság, vagy a Horthy-korszak restaurációja?”

3. Mit jelent számunkra az Európai Unió?

A második vizsgált szempont az Európai Unióról alkotott általános kép volt, és az abban Magyarország, illetve a magyarok által elfoglalt hely.

A beszédekből az rajzolódik ki, hogy míg Mesterházy nem fogalmaz meg kritikát az Európai Unióval szemben, addig Schiffer és Gyurcsány felveti az elmaradt felzárkózás/szociális biztonság dimenzióját. Hozzájuk képest Orbán erősen euroszeptikus, Vona pedig egyenesen EU-ellenes állásponton van. Ebben a kérdésben komoly meglepetést senki sem okozott, de Gyurcsány és Schiffer kritikái képesek lehetnek egy Európa-kritikusabb látásmód megalapozására a baloldalon. Ennek azonban lehet olyan következménye is, hogy az euroszeptikus gondolatok terjesztésével könnyen elmosódhat a különbség Orbán Európa-képe és a tőle balra állók elképzelései között, ezért is volt logikus Gyurcsány részéről ezen túl a tagság pozitívumainak számokban kifejezett, hosszas taglalása.

(táblázat 2.)	Mit jelent számunkra az Európai Unió?
Vona Gábor	„(...) az EU nem más, mint egy gyarmattartó birodalom, ahol a gazdagabb tagállamok olcsó munkaerőbázisnak, értékes piacnak, egyszerű szemétkerakónak nézik és tartják a keletibb, kelet-európai szegényebb tagállamokat.”
Orbán Viktor	„(...) emlékezzünk arra, amikor a brüsszeli bürokraták durván és fenyegetően rátámadtak Magyarországra.” „(...) a fékek, az ellensúlyok és a szabad piac nevében a labancok és megbízóik kényük-kedvük szerint alakították a dolgokat Magyarországon.”
Schiffer András	„(...) minden magyar ember érzi a saját bőrén azt, hogy az az ígéret, amit vagy mondtak nekünk, vagy elhittük, hogy nagyon hamar Magyarország minden tekintetben fel fog zárkózni az EU úgynevezett centrum országaihoz: ez az ígéret illúzió.”
Gyurcsány Ferenc	„(...) az európaiság az nem úgy általánosan és elvontan a kultúra, a szabadság, a szekularizmus ügye, hanem az életlehetőségeknek a közel azonossága.”
Mesterházy Attila	„Ma Magyarország lecsúszott, romokban van. a versenytársaink a régióban elhúznak mellettünk.” „Ez a kormány Európa szegénypadjára ültette Magyarországot.”

4. Potenciális célok és szövetségesek

A legfontosabb kérdés az elvi alapok meghatározása és a jelenlegi viszonyok értékelése alapján a konkrét irányvonalak kijelölése volt.

Itt élesen is elválnak egymástól a baloldal inkább Európa-párti és a jobboldal inkább Európa-ellenes álláspontjai, ugyanakkor a helyzetet árnyalja, hogy míg Mesterházy inkább Magyarországot kívánja európaivá tenni, addig Schiffer egyfajta érdekkijáró Európa-politikát hirdet, Gyurcsány pedig kettejük között helyezkedik el. Orbán a konfliktusok említése után nem fogalmaz meg megbékélési politikát (amelyre azért nincs oka, mert kommunikációja szerint a „háborúban” nyeresre állnak), és a régió fejlődésében látja az ország gazdasági kiugrási lehetőségét, így kormányra kerülése esetén nem ígéri az Unióval való korábbi konfliktusok lezárását. Ez jellemző a Vonára is, aki bár nem említi meg kilépés gondolatát, a többiekénél jóval konkrétabban fogalmazva a lengyel-magyar-horvát és az orosz-német-török kapcsolatok fejlesztését szorgalmazza. Annyi mindenképpen megállapítható, hogy az öt párt programjából három esetben továbbra is az Európai Unióval való szoros kapcsolat mutatkozik a magyar külpolitika legfontosabb irányának, míg a Jobbik és a kormánypárt(ok) esetében ez nem így van.

(táblázat 3.)	Mik a potenciális célok és kik a szövetségesek?
Vona Gábor	„Visegrádi szerződés helyett egy lengyel-magyar-horvát tengely kialakítására van szükség.” „Magyarországnak három nagyhatalommal kell a lehetőség szerint legjobb gazdasági, politikai, gazdasági, diplomáciai kapcsolatokat kiépíteni (...): Oroszországgal, Németországgal és Törökországgal.”
Orbán Viktor	„Végezetül történelmi lehetőségek nyílnak a számunkra, miután egész Közép-Európa fölértékelődik. Általános egyetértés, hogy régióink a fellendülés korszaka elé néz. El tudjuk érni, hogy mindenki, aki dolgozni akar, az dolgozhasson, és tisztességgel megélhessen a munkájából, és eljuthatunk oda, hogy minden fiatal esélyt adó, jó iskolába járhasson Kolozsvártól Budapesten át Szabadkáig.”
Schiffer András	„Mi nem több, vagy kevesebb Európát akarunk, hanem a szabadkereskedelem Európája helyett egy ökoszociális Európát. Mi azt szeretnénk, hogy a magyar kormány éppen a magyar emberek érdekében azért vállaljon konfliktusokat akár Brüsszelben is, hogy a termőföldet sehol Európában ne tudják elrabolni spekulánsok (...), hogy ki lehessen szállni a lefelé tartó adó- és bérversenyből (...) Mi olyan Európát akarunk, ami egységes a munkavállalói jogok védelmében, (...) ahol ugyan olyan szintű szociális ellátás jár mindenkinek.”
Gyurcsány Ferenc	„(...) azt mondom, hogy legyen arról szó közöttünk, hogy bolgár és román kisvárosi munkásnak, vidéki parasztnak hogyan lesz belátható időn belül, ha nem neki, hanem a gyerekének picikét jobb. Hogy jó-jó ez a sok európai program, de hogy lesz szociálisan is közelebb?”
Mesterházy Attila	„Az angol gazdaság, a német gazdaság, az osztrák gazdaság teremtett munkahelyeket a fiatal magyar munkavállalóknak.” „(...) mi az európaiságban hiszünk”

5. Összegzés

A kampánynyitó-évértékelő beszédek vizsgálva megállapítható, hogy a politika jobb és baloldala továbbra is mélységesen megosztott a kelet-nyugat vita (pontosabban a nyugathoz, illetve az Európai Unióhoz való viszony), és a szuverenitás-függőség kérdésében. Ugyanakkor Gyurcsány Ferenc, de főleg Schiffer András kijelentései mégis politikai közép pártjainak nyugat-kritikusabb irányba történő elmozdulását feltételezik. Ennek okai a lakosság feltételezett euroszkepticizmusában keresendők, ám fontos körülmény, hogy a kizárólag szociális alapon megfogalmazott kritikák korántsem jelentik az intézményrendszer teljes megkérdőjelezését, mint Orbán vagy Vona esetében.